előadók is vállalkoznak hasonló zenei produkciókra. Jelen kereteink között nincs más hátra, minthogy életnívóját emelve jó zenehallgatást kívánjak a tisztelt olvasóknak.

Hegedűs Zoltán

MADZSID MADZSIDI HÁROM FILMJE

Három iráni film rövid bemutatása

„Átvillan az Örök Színpadon és
megint a Homály Függönyébe vész,
mely körülömli a Drámát, mit Ő
maga rendez, játszik és maga néz."
Omar Khajjám: *A mulandóság mámora. Száz rubái* 47. (Ford. Szabó Lőrinc)

Ezúttal Kelet felé kalandozunk filmajánlónkban: mégpedig az iráni filmművészet egyik emblematikus alakja, *Majid Majidi* világába. Madzsidi 1959-ben született Teheránban, Tizennégy éves korában kezdett amatőr színjátszó-csoportokban játszani, majd később a teheráni Drámai Művészetek Intézetének hallgatója lett. Az 1979-es iráni forradalom után több filmben is szerepet kapott, többek között Irán másik méltán híres rendezője, Mohsen Makhmalbaf 1985-ös *Bojkott* című alkotásában. A '80-as években kipróbálta magát a kamera másik oldalán is: eleinte főleg dokumentum- és rövidfilmeket rendezett, a '90-es évek óta azonban legalább hét nagyobb lélegzetvételű játékfilm is kikerült a kezei közül. Hármat emelnénk ki most, noha mind igen figyelemre méltó a maga nemében.

1999-ben a legjobb idegen nyelvű film kategóriában Oscar-díjra jelölték *A mennyország gyermekei* (*Bacheha-ye Aseman*, 1997) című alkotását, ám a zsűri Benigni *Az élet szép* című holokauszt-drámáját jutalmazta, nem is csak egy szoborral, de egész díjesővel. Madzsidi szerény költségvetésű filmjében nincsenek „nagy dolgok", se világot rengetőnek és elfeledhetetlennek nyilvánított események és katasztrófák,

se híres sztárok, csak hétköznapi apróságok: egy pár elveszett cipő, egy iskolai futóverseny, a főszerepben pedig tiszta tekintetű, kedves mosolyú gyermekek. Úgy is mondhatjuk, hogy Tarr Bélához hasonlóan „a realitás" hátterében élő szakrális valóságba próbál bepillantást nyújtani, egy kivételes, különleges realizmuson keresztül. A történet a szegénysorban élő iráni testvérpár, a kilenc éves Alí és bájos kishúga, Zahra sorsán keresztül mesél – derűsen, halkan, világosan, ráadásul cseppet sem didaktikusan – örök értékekről, önzetlen testvéri szeretetről, kitartásról, egy hagyományait még őrző társadalom családi, emberi viszonyairól. Megindítóan humánus film ez, ám „humanizmusa" nem a nyugati, modern értelemben vett istentelen emberközpontúságban, hanem a tradicionális iszlám kultúrában gyökerezik, és ennek fényében válik csak igazán érthetővé. Istenre és vallásosságra ugyan kevés direkt hivatkozás található a filmben, de az apa bizodalma sorsuk jobbra fordulásában tökéletesen kifejezi az Isten akaratában való megbékélést, megnyugvást, amit az iszlám szó jelent.

A mennyország színe (*Rang-e Khoda*, 1999) főszereplője ugyancsak egy gyermek, Mohammad, aki vak, de korántsem világtalan: ha szemével nem is, de ujjaival és szívével képes érzékelni azt is, amit elkeseredett és megkeményedett szívű apja nem. A történet a vakok iskolájában kezdődik, ahol éppen a nyári szünidőre készülődnek a gyermekek, szüleiket várva. Mohammad apja késik, s alighogy megjön, máris próbál szabadulni a számára terhet jelentő gyermektől, az iskola tanárait kérve arra, hogy tartsák ott nyárra is a félárva fiút. Miután elutasítják, hosszú utazás után megérkeznek egy távoli hegyi faluba, a nagymamához, aki Mohammad két leánytestvérét is neveli a tradicionális vidéki környezetben. A fiú napjai egy ideig boldogan telnek szerettei és a természet apró csodái körében. Ujjaival kibetűzi az érett kalászok üzenetét, értőn hallgatja a madarak énekét. Újra házasodni vágyó apja azonban akadályként tekint rá, így kiszakítja az idillből, és egy szintén vak asztalosmesterhez adja szakmát tanulni. A fiú elkeseredik, zokogva panaszolja a mesternek, hogy őt senki, már a nagymamája sem szereti. Pedig a vakok iskolájában azt mondta nekik a tanár, hogy Isten jobban szereti a vakokat, mert ők nem látnak. Szerinte, ha szeretné őket, nem tette volna vakká őket, hogy Őt se láthassák. A tanár szerint azonban Isten láthatatlan és mindenütt ott van, csak érezni kell, Mohammad a kezét kinyújtva keresi, hogy megérinthesse és elmondhassa Neki minden titkát.

Az előző film apafigurájával ellentétben Mohammad apja hitetlen, minden bajáért Istent okolja, csapásainak azonban egyáltalán nincs vége: házassági kísérlete kudarcba fullad, anyja pedig belehal a bánatba fia szívtelensége és unokája elvesztése miatt. Ráébredvén bűnére az apa elindul, hogy hazahozza a fiát. Egy rozoga híd leszakad lova súlya alatt, a fiú beleesik egy gyors folyású hegyi patakba. Próbálja ugyan kimente-

ni, de a sodrás egészen a tengerig sodorja mindkettőjüket…

A fűzfa (*Beed-e majnoon*, 2005) Madzsidi első filmje, ahol nem gyermekek a főszereplők, hanem egy egyetemi tanár, aki nyolc évesen veszítette el szeme világát. Youssef a szúfí irodalmat kutatva békésen él saját kis Paradicsomában odaadó feleségével és bájos kislányával, ám egy nap kiderül, hogy jobb szeme mögött tumor növekszik. Emiatt gazdag bátyja segítségével egy francia kórházba utazik műtétre. Előtte Braille-írással levelet ír Istenhez, amelyben kétségbeesetten elpanaszolja, hogy a világ szépségeitől megfosztatván eddig is mennyi szenvedést kellett eltűrnie harmincnyolc esztendőnyi vaksága alatt, és kér még egy esélyt… Megkapja, kétszeresen is: a tumor jóindulatúnak bizonyul, eltávolítják, majd kiderül, hogy szemei szaruhártyáinak átültetésével látását is visszanyerheti. Hazájába visszatérve végre látja rokonait, családját, köztük egy csinos fiatal nőt, Parit, akinek szépsége, túláradó nőiessége lenyűgözi. Korábban sosem látott, gondos feleségével együtt azonban az addigi nyugodt családi idill is lassan kiszorul új életéből. Az egyetemi munka nem érdekli többé, a külvilág elvakítja belső látását, szó szerint kifordul magából. A film címe egyébként utalás egy legendaként elterjedt közel-keleti történetre, melyben egy férfi beleőrül egy nő (Leila) iránt érzett viszonzatlan szerelmébe, így kapja a Madzsnún (a Megszállott) nevet. Az elhanyagolt asszony elhagyja Youssefot, ő pedig korábbi, elpazaroltnak tartott életéért a környezetét (és végső soron Istent) hibáztatja. A szemében immár értéktelenné vált kutatásait, könyveit szétszórja és elégeti kertjében. Ekkor ismét megvakul…

A két utóbbi film már több szimbolikus elemet tartalmaz, így kellően mély megértésükhöz szükséges az iszlám, azon belül is a szúfí irányzatok szemléletmódjának, jelképrendszerének ismerete, noha ezek nélkül sem élvezhetetlenek – szívből ajánlom minden olvasónknak a megtekintésüket.

Madzsidi az iráni filmművészet egyik legérettebb alkotója, nem titkolt célja az iszlám valódi arcának megmutatása a nyugati világ számára (is), ahol főként a média torzításai, szándékos hamisításai miatt torzkép él a modern fejekben a muszlimokkal kapcsolatban. Noha az említett játékfilmjeiben nem erre helyezi a hangsúlyt, politikailag is érzékeny művész, ami több dokumentumfilmjéből és vele készült interjúból kiderül. Nemrégiben meghívást kapott egy dán filmfesztiválra, ám az iszlám Prófétájának gúnyos képregény-ábrázolása miatt akkoriban kitört botrányra való tekintettel lemondta ezt, a következő nyilatkozatot téve: *„Hiszek Istenben és életem minden pillanatát eszerint élem. Tiltakozásomat fejezem ki bármely vallás hitének és ikonjainak megsértésével kapcsolatban. Ez okból szeretném bejelenteni visszalépésemet az Önök fesztiváljáról."*

„Ó, jaj a szem s a szív – értük be nagy kár!
Mit a szem lát, a szív megjegyzi azt már –
Kovácsolok hegyes pengét acélból,
Szemembe vágom: légy, szívem, szabad már!"
Bábá Tahir: *Rubá'ik*. (Ford. Képes Géza)

Umenhoffer István